

Determinante glasovalnega obnašanja poslancev

1. Uvodne opombe

Namen našega prispevka je predstaviti najpomembnejše dejavnike, ki vplivajo na odločitve poslancev v parlamentu. Pri tem se opiramo na nekatere ključne ugotovitve raziskav v tujih parlamentih, ki bi lahko postale izhodišče za empirično raziskovanje glasovalnega obnašanja poslancev v slovenskem parlamentu.

2. Osnovne usmeritve pri raziskovanju glasovalnega obnašanja poslancev

Politologi, ki se lotevajo tega predmeta raziskovanja v kontekstu sodobnih parlamentarnih demokracij, se praviloma osredotočajo na tri ključne ravni raziskovanja, in sicer:

- na proučevanje pomena različnih policy akterjev v zakonodajnem procesu;
- na hevristično razkrivanje vzorcev glasovalnega obnašanja poslancev¹ ter
- na hevristično razkrivanje prevladujočih vzorcev zakonodajnega procesa (ustaljenih postopkov odločanja) v konkretnem parlamentu.

Prvi pristop se torej osredotoča na proučevanje vlog posameznih zvrsti akterjev v zakonodajnem procesu, drugi proučuje predvsem procese komuniciranja med poslanci in drugimi akterji policy procesov, tretji pa poskuša oblikovati abstraktne procesualne modele zakonodajnih procesov.

Nadaljnja operacionalizacija teh pristopov poteka v smeri izbora specifičnih raziskovalnih metod. Nekateri raziskovalci se dela lotevajo sukcesivno in z uporabo intervjuja in drugih kvalitativnih metod raziskovanja proučujejo glasovalno obnašanje poslancev od primera do primera zakonodajnega procesa (issue-by-issue approach). Drugi, zlasti v ZDA, raziskujejo zgolj na podlagi statističnih podatkov o t. i. roll-call odločitvah v izbranem časovnem obdobju.

V zadnjem primeru je vzorec proučevanih odločitev determiniran z načinom beleženja glasovanja v parlamentu (kongresu) in je torej od raziskovalca odvisen toliko, kolikor časovno determinira izbor takih odločitev (vse roll-call odločitve v izbranem časovnem obdobju). Raziskovalci, ki se odločajo za izrazito avtorski koncept, po svojih specifičnih merilih izberejo vzorec različnih tematik, ki so na dnevnem redu parlamenta v določenem obdobju. Pri vzročenju tematik raziskovalci praviloma sledijo interesu, da bi izbrali politično zanimive tematike. Te niso vselej razpoznavne po »tesnem izidu« glasovanja, temveč so lahko zanimive tudi zgolj zaradi kontroverzne publicitete (javne vidnosti – »visibility«) določenih tematik v javnosti ali zaradi posebnega nacionalnega pomena (t. i. »big votes«, kot

* Dr. Danica Fink-Hafner, docent na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani.

¹ Pojem »vzorec obnašanja« uporabljamo kot sinonim za ustaljen način oblikovanja odločitev v procesu komuniciranja poslancev z drugimi akterji v zakonodajnem procesu.

so npr. odločitve o tematikah, kot so vojna-mir, zdravje gospodarstva, tematike, ki prizadevajo veliko število ljudi). Raziskovalci zakonodajnega procesa pri tem tudi upoštevajo, ali so v konkreten policy proces vključeni številni vpleteni akterji, ali obstajajo spori glede postopka odločanja, ali se tematika obravnava in potrjuje v parlamentarnih telesih pred odločanjem v parlamentu ipd. V tem primeru za raziskovanje niso zanimive le odločitve, ampak tudi neodločitve (decisions, non-decisions).²

Gljučni akterji, ki vplivajo na glasovanje poslanca v parlamentu, so po rezultatih raziskav v kontekstu razvitih parlamentarnih demokracij predvsem naslednji:

- volilci;
- poslanci (formalne in neformalne komunikacije med poslanci v zakonodajnih telesih);
- vodstva političnih strank;
- predsedniki skupščinskih odborov in komisij;
- interesne skupine;
- izvršna oblast;
- parlamentarno osebje;
- množični mediji (branje, poslušanje).

Veljavnost navedenih ugotovitev za slovenske razmere je mogoče preverjati predvsem na podlagi »issue-by-issue approach« ter z uporabo različnih zvrsti neposrednega zbiranja empiričnih podatkov od udeležencev policy procesa ter z drugimi metodami kvalitativnega raziskovanja. Za pristop, ki temelji na parlamentarnih podatkih o poimenskih glasovanjih posameznega poslanca v konkretnih primerih v določenem časovnem obdobju (roll-call), pač nimamo podlage, saj poslanci v slovenskem parlamentu praviloma glasujejo tajno.

3. Osnovne značilnosti akterjev v procesu oblikovanja poslanskih odločitev v modernih parlamentih

Volilci so dejavnik, ki prav gotovo sodi na najvišja mesta po pomenu oblikovanja odločitve poslancev. Osnovni načini vpliva volilcev na glasovalno obnašanje poslancev v parlamentu so naslednji:

- s samim aktom volitev (izbiro oseb oziroma strank, ki jim volilci izrazijo svojo podporo);
- z drugimi oblikami individualne politične participacije, ki so manj institucionalizirane kot volitve. Gre za neformalne politične razprave, pisanje pism javnim osebam ter druge oblike sporočanja stališč drugim volilcem in neposredno ljudem na javnih položajih;
- z javnomnenjskimi liderji med volilci. Nanje so npr. ameriški poslanci še posebej pozorni in z njimi tudi vzpostavljajo osebne stike.

Volilno telo determinira odločitev o izboru poslanca kot tudi odločanje že izvoljenega poslanca tudi s svojimi osnovnimi lastnostmi, kot je npr. demografska sestava volilcev v konkretni volilni enoti. Prek tega dejavnika se zrcalijo tudi interesi, ki izhajajo iz socialnih, ekonomskih, geografskih in političnih značilnosti okolja, v katerem volilci živijo. V tem okviru se oblikujejo tudi posebne *policy*

² O neodločitvah kot določeni zvrsti odločitev glej Bachrach, Baratz (1970).

*elite*³ ter *procesualne elite*⁴, ki igrajo pomembno vlogo zlasti ob tistih tematikah, obravnavanih v nacionalnem parlamentu, ki posebej izzivajo lokalne ali skupinske interese v konkretnih volilnih enotah.

Raziskave kažejo, da pritiski volilcev na poslanca nihajo. Praviloma se povečajo ob nasprotujočih tematikah. Tudi množični mediji so lahko dejavnik, ki spodbuja ali celo povzroča pritisk volilcev na poslance.

Dejstvo je, da kljub vsemu volilci niso edini in vselej odločilni dejavnik odločitve poslanca. Zato se zastavlja vprašanje, kdaj bo poslanec v največji meri upošteval mnenje svojih volilcev o tematici, ki je že na dnevnem redu parlamenta, oziroma o tematici, ki bi jo šele želeli vključiti na dnevni red parlamenta (proces agenda-setting). Na odzivnost poslanca prav gotovo vplivata tudi celostni percepcijski zemljevid, ki si ga oblikuje o svojem volilnem telesu, ter seveda stopnja angažiranja policy in procesualnih elit znotraj »njegove« volilne enote. Zanimivo je tudi to, v katerih fazah zakonodajnega procesa je dinamika pritiskov volilcev največja in v katerih najučinkovitejša. Vsekakor se zdi, da je pomen volilcev kot determinante poslanskega glasovalnega obnašanja večji v okoljih, kjer je strankarska identifikacija šibka (zlasti npr. v ZDA).

Različne interesne skupine in lobisti (kjer jih poznajo) sestavljajo naslednji sklop akterjev, ki v modernih demokracijah vplivajo na odločitve poslancev v zakonodajnem procesu. Gre za različne ravni interesnih skupin, ki med seboj dejansko niso enakopravne, pri čemer raziskovalci praviloma politične stranke obravnavajo kot poseben sklop akterjev v policy procesu in ne kot »interesne skupine«.⁵

Zanimivo je, da imajo interesne skupine in množični mediji več skupnih značilnosti glede vplivanja na poslance med procesom oblikovanja javnih politik. Dejavnika delujeta »od zunaj« in lahko pritiskata na obnašanje poslancev kratkoročno (kampanje ob aktualnih političnih razpravah), pa tudi dolgoročno (s tem da oblikujejo in uveljavljajo družbene vrednote). Stične točke med obema zvrstema dejavnikov niso slučajne, saj interesne skupine lahko ravno z množičnimi mediji animirajo javno mnenje v prid svojih interesov. Interesne skupine v zvezi s tem poznajo dve osnovni zvrsti strategij svojega delovanja:

– neposredno strategijo – neposredno pritiskanje (lobbying) na javne osebe (poslance, ministre, predsednike parlamentarnih teles itd.), da bi se te zavzele za uveljavitev interesov konkretnega lobija (lobijev) v konkretnem procesu oblikovanja javne politike ter

– posredno strategijo – oblikovanje javnega mnenja z uporabo modernih taktik vzpostavljanja stikov z javnostjo (public relations) z namenom izboljšati lastni javni imidž in prepričati državljane, da podprejo posebne politične cilje, za katere se interesne skupine zavzemajo.

Pritiski interesnih skupin v sodobnih modernih demokracijah se množijo in se širijo na vsa tri področja oblasti: na zakonodajno, izvršno pa tudi sodno področje.

V parlamentih z dolgo tradicijo je mogoče opaziti posebne vzorce kalkulacije poslancev pri upoštevanju zahtev interesnih skupin pri odločanju v parlamentu.

³ Po Kingdonovi definiciji so policy elite tiste elite, ki imajo neposredno strokovno mnenje ali interes na področju vladne politike ali tematike, kot so npr. šolniki na področju izobraževalnih fondacij, ... kmetje na področju kmetijske politike, bankirji na področju taks ... (Kingdon, 1989:33)

⁴ Procesualne elite so skupine ljudi z vplivnim položajem, ki nimajo nobenega neposrednega interesa na policy področju, a so lahko pomembni v splošnejšem policy procesu v volilni enoti – npr. uredniki časopisov in strankarski aktivisti (Kingdon, 1989:34).

⁵ O problemu definiranja interesnih skupin oziroma nerazločevanja njihovih različnih ravni glej npr. v Offe, 1985:223.

Ravno tako tudi interesne skupine pri tem pretehtavajo, kaj so zakonodajalci pripravljeni sprejeti in na kakšen način bi lahko prek njih uveljavili svoje interese. Zato se po tehtnem premisleku odločajo tudi o tem, na katere poslance bi bilo učinkovito pritiskati. Običajno se osredotočajo predvsem na »omahljivce« oziroma tiste, za katere vedo, da še niso popolnoma odločeni, kako bodo glasovali v parlamentu. Ti elementi presoje so hkrati tudi elementi retrospektivnih analiz uspehov ali neuspehov delovanja interesnih skupin.

Neformalne in formalne komunikacije znotraj zakonodajnih teles imajo posebno težo v sistemih, kjer poslanci svojo vlogo opravljajo profesionalno. Poleg tega da poslanci oblikujejo vzorce svojega obnašanja na podlagi lastnih političnih izkušenj, upoštevajo stališča in argumentacijo poslancev na zasedanjih parlamentarnih teles in parlamenta (formalne komunikacije), pa se tudi neformalno posvetujejo in iščejo nasvete za konkretne odločitve tudi pri svojih kolegih poslancih. Najznačilnejši kanali komuniciranja med poslanci so naslednji: razgovor »iz oči v oči« (raziskovalci posebej poudarjajo pomen neformalnih pogovorov v intimnih prostorih parlamentarne zgradbe), pisno sporočanje lastnega stališča drugim poslancem, formalna razprava v parlamentarnih telesih in v parlamentu, ponekod pa tudi sporočanje argumentov in stališč po hišni televiziji (npr. v ameriškem kongresu). Pri neposrednem medosebnem komuniciranju med poslanci je pomembno, da so kolegi poslanci na razpolago med odločanjem, imajo enak status in zatorej je takšno komuniciranje »udobno«.

Seveda se nam pri vsem tem zastavlja vprašanje, kdaj, kako pogosto, pod kakšnimi pogoji poslanci iščejo nasvet pri svojih kolegih in kako jih izbirajo. Če bi sodili po empiričnih raziskavah, opravljenih v nekaterih državah z daljšo demokratično tradicijo (glej npr. Kingdon, 1989), si poslanci običajno vzajemno oblikujejo oziroma si potrjujejo mnenja o konkretnih odločitvah. Dejstvo je namreč, da se v parlamentu srečujejo, izmenjujejo mnenja, razpravljajo v svojih strankarskih in regionalnih krogih (glede na teritorialno politično enoto, kjer so bili izvoljeni). V okoliščinah, ko o konkretni odločitvi nimajo popolnoma izdelanega svojega mnenja, pa tudi samoiniciativno iščejo dodatne argumente pri kolegih poslancih. Zanimive so ugotovitve, da npr. poslanci težijo predvsem k izmenjavi mnenj znotraj kroga podobno mislečih kolegov, bistveno manj pa iščejo neformalne osebne stike s kolegi, ki sicer nasploh razmišljajo precej drugače od njih. Takšen vzorec obnašanja bi lahko predstavili z naslednjim modelom (Kingdon, 1989:79):

stališče

izbira informatorja

glasovanje poslanca

Kingdonove ugotovitve kažejo, da poslanci sledijo vodilu »biti v pravi množici.«⁶ Po drugi strani po poslanci trgujejo med seboj, ko si v daljšem časovnem obdobju »izmenjujejo usluge«. Predstavljeni vzorec obnašanja lahko zelo pomembno določa globalne zakonodajne procese. Tako npr. razvita oblika opisane vzorca obnašanja poslancev v ameriškem kongresu ohranja veliko inercijo v zakonodajnem procesu.

Neformalne komunikacije med poslanci in njihov vpliv na odločitve poslancev so pomemben dejavnik »strankarskega« glasovanja v parlamentu. Dejstvo je namreč, da *stranke* praviloma združujejo ideološko in politično podobno opredeljene ljudi, ki iz tega razloga v parlamentu več komunicirajo med seboj in v končni posledici tudi enako glasujejo. V zvezi s tem vprašanjem se kot poseben dejavnik

⁶ Kingdon uporablja izraz »being in the right crowd« (1989:89).

oblikovanja poslanskih stališč oziroma njihovega glasovalnega obnašanja postavlja vpliv *strankarskega vodstva*.

Med parlamentarnimi strankami v zahodnih demokracijah je mogoče razlikovati tri značilne tipe obnašanja (Beyme, 1985:312):

– člani parlamenta glasujejo kot posamezniki, stranke le malo vplivajo nanje (najbolj tipičen primer takšnega vzorca obnašanja so ZDA);

– močna in jasna delitev na opozicijo in vlado s precej strogo strankarsko disciplino (Velika Britanija, Zvezna republika Nemčija, Italija, Kanada);

– koalicije med več strankami brez jasne delitve med vlado in opozicijo (Danska, Finska, Nizozemska), kjer strankarska disciplina ni nujno zrahljana. Beyme govori pri tem o naslednji zakonitosti: več ko je strank, več članov parlamenta bo delovalo individualno. Za primere uveljavljanja takšne zakonitosti veljajo Francija, Italija, Švica.

Strankarsko discipliniranje v modernih demokracijah sicer ni bilo nikoli močno institucionalizirano, obstajajo pa vendarle oblike organiziranja parlamentarnih strank, s katerimi strankarska vodstva potencialno ali tudi dejansko vplivajo na obnašanje poslancev.⁷ Kljub temu da v skoraj vseh zahodnih demokracijah velja spoznanje, da član parlamenta lahko glasuje, kot želi, pa stranke vse bolj krepijo mehanizme družbenega nadzora nad svojimi člani parlamenta (Beyme, 1985:313). Pritisk stranke na poslanca se spreminja glede na konkretno politično tematiko, ki je na dnevnem redu parlamenta ali pa jo določene interesne skupine ali politične stranke želijo postaviti na dnevni red. Variabilnost tega pritiska je povezana tudi z globalnim položajem politične stranke v političnem prostoru. Zavezanost poslanca politični stranki je tako npr. večja v primeru, ko gre za vladajočo stranko (Kingdon, 1989:118). V izjemnih primerih, ko gre za glasovanje o kontroverznih tematikah (npr. o ukinitvi smrtne kazni, o ukinitvi diskriminacije homoseksualcev ali glede pravice do splava ipd.), pa vendarle velja mnenje, da imajo člani modernih parlamentov pravico odločati po svoji osebni vesti.

V zakonodajnem procesu, med katerimi se poslanci odločajo o konkretni javni politiki, lahko tudi *proceduralni vidiki* policy procesa sami po sebi kot tudi način njegovega vodenja vplivajo na obnašanje poslancev v parlamentu. Predsedniki *skupščinskih odborov in komisij* lahko pri tem odigrajo pomembno vlogo. Stopnjo pomena skupščinskih organov v veliki meri določajo vzorci razmerij med njimi in parlamentom v konkretnem političnem sistemu ter njegovi praksi. Če na eni strani formalne determinante teh razmerij spodbujajo ali odvrčajo usmerjanje interesnih skupin nanje, pa po drugi strani dejansko delovanje interesnih skupin vpliva tudi na prakso razmerij med parlamentom in njegovimi telesi – prek posredovalnega obnašanja poslancev.

Izvršna oblast in administracija raziskovalci zakonodajnih procesov obravnavajo kot specifični interesni skupini.⁸ Res je, da se od drugih interesnih skupin razlikujeta po nekaterih zelo pomembnih značilnostih. Prva posebnost je v stopnji javnega izpostavljanja, druga pa v posebnem strateškem položaju omenjenih dveh akterjev policy procesa. Izvršna oblast v modernih parlamentih namreč prevladuje nad zakonodajnim telesom. Administracija je sposobna dati pobudo za zakonodajni proces, hkrati pa ima nekatere politične vire, katerih večina drugih interesnih skupin nima. Kljub temu nekatere raziskave o glasovalnem obnašanju poslancev

⁷ Glej npr. Olson, 1976:33(43 ter 103–106; Patterson and Wahlke, eds., 1972:24, 145, 150; Kingdon, 1989:110–143; Beyme, 1985:313–322; Ippolito and Walker, 1980:220–234.

⁸ Glej npr. Kingdon, 1989 in Olson, 1976.

ugotavljajo, da ta dva dejavnika nista posebej pomembna za konkretno odločanje poslancev (tako npr. Kingdon, 1989:199). Izvršna oblast in administracija imata običajno večji vpliv na poslance stranke, ki je na oblasti, opaziti pa je tudi nasprotna razmerja. Tako npr. raziskave kažejo, da večina administrativne elite teži k vsaj delni zvestobi določeni politični stranki. Večinoma bolj simpatizirajo z vladajočo stranko.⁹

Natančne odgovore na vprašanje o vplivu omenjenih dveh dejavnikov na odločanje poslancev je mogoče najti le z raziskovanjem konkretnih primerov – v različnih politično-parlamentarnih kontekstih. V tem okviru bi bilo zanimivo raziskovanje strategij uveljavljanja vpliva administracije na zakonodajni proces. Ali uradniki iz vladne administracije vzpostavljajo osebne stike s poslanci? Kako in koliko delujejo posredno – prek drugih akterjev v zakonodajnem sistemu (prek vodstev strank, članstva v skupščinskih odborih, prek množičnih medijev itd.)?

Podobne ugotovitve kot za izvršno oblast in administracijo lahko zapišemo tudi za vlogo *parlamentarnega osebja*, katerega naloga je oskrbovati poslance s pomembnimi informacijami. Raziskave v ameriškem kongresu so pokazale, da je ta dejavnik v zavesti poslancev najmanj pomemben (Kingdon, 1989:201). Razlog za ta pojav je prav gotovo tudi v tem, da je prav vpliv tega osebja na poslance skrajno subtilen. Pomen tega osebja v sodobnih parlamentarnih sistemih je, kot se zdi, v zadnjih desetletjih narasel, vendar ta dejavnik ni med najvidnejšimi oziroma najizrazitejšimi (Kingdon, 1989:208).

Sklop akterjev, za katere bi lahko rekli, da pretežno delujejo subtilno, v konkretnih primerih pa tudi zelo odkrito in angažirano, pa so *množični mediji*. Omenili smo že njihov izjemen pomen pri oblikovanju agende (agenda-setting) oziroma pri postavljanju določene tematike na dnevni red parlamenta. Izjemno moč lahko pokažejo tudi v procesu strukturiranja problema oziroma v procesu strukturiranja javne razprave. S svojimi (medijskimi) interpretacijami, z determiniranjem ključnih političnih tematik in z razvrščanjem pomena različnih tematik se lahko vzpostavljajo kot avtonomen dejavnik vplivanja na odločanje poslancev ter poteka zakonodajnega procesa. Takšen položaj si lahko ustvarijo zaradi specifične moči oblikovanja in izražanja javnega mnenja, pa tudi zato ker poslanci praviloma redno spremljajo vsaj del teh medijev (dnevno časopisje, revijalni tisk). Za odločanje o konkretni problematiki poslanci iščejo informacije zlasti v specializiranih člankih, revijah, časopisih in publikacijah z istega področja.

Parlamentarna gradiva in informacije (pisni viri, kot so npr. poročila in gradiva skupščinskih teles, zapisi ali poročila s t. i. »hearings« po parlamentarni hišni TV, kjer jo imajo, itd.) so poleg množičnih medijev, komunikacij s kolegi poslanci ipd. tisti, ki ponujajo poslancu informacije, pa tudi argumentacijo za določene politične rešitve.

Ob koncu lahko postavimo hipotezo, da je vsaj večina predstavljenih vrsti akterjev tudi pomembnih dejavnikov glasovalnega obnašanja poslancev v slovenskem parlamentu. Seveda pa ostaja odprto vprašanje, ali so njihove vloge in pomeni ekvivalentni v našem okolju in ali tu delujejo enako kot v kontekstih parlamentarnih demokracij z mnogo daljšo in drugačno tradicijo. Zanimivo bi bilo ugotoviti tudi to, ali poleg omenjenih akterjev v naših razmerah na poslanske

⁹ Tako komparativna empirična raziskava kaže, da je zvezna administracija v ZDA dvakrat bolj lojalna vladajoči stranki kot drugim, v ZRN pa je bilo to razmerje kar 4:1 (Aberbach et al., 1990:6,14).

odločitve vplivajo tudi druge zvrsti akterjev, ki jim ni mesta v modernih družbenih in političnih kontekstih. Seveda je mogoče na zastavljena vprašanja odgovoriti le s pomočjo spoznanj na podlagi empiričnega raziskovanja.

4. Sklepne ugotovitve

Očitno je, da je treba vsakokratno raziskovanje glasovalnega obnašanja poslancev metodološko prilagoditi konkretnim kontekstualnim pogojem in značilnostim predmeta raziskovanja. Pri tem je treba upoštevati vsaj še nekaj dodatnih elementov kompleksnosti tovrstnega raziskovanja.

Tako npr. ni dvoma, da sklop več akterjev opredeljuje vsakokratno glasovalno odločitev poslanca. Seveda pa po drugi strani zakonodajni proces ni opredeljen le s predstavljenimi akterji, temveč tudi z mrežo razmerij med njimi ter s pravili sprejemanja zakonov v konkretni praksi določenega političnega sistema – ali natančneje s praktičnimi vzorci in pravili igre ter razmerji moči v dejanskih procesih odločanja. Dejstvo je, da so poslanske odločitve vselej na nek način »teamske« (Tollison, 1990:31). Po definiciji gre torej v zakonodajnem procesu za kolektivne odločitve posameznikov, na katere vplivajo različne interesne skupine in drugi akterji policy procesa znotraj in zunaj parlamenta. V tem smislu je raziskovanje poslanskega obnašanja po našem mnenju nujno monografsko in šele nato komparativno ter posploševalno.

Dodaten argument za takšno mnenje so seveda tudi zahteve po upoštevanju determinant okolja, v katerem proučevani policy procesi potekajo. Gre za determinante, ki jih nekateri avtorji (npr. Lowenberg v: Patterson, Wahlke, eds. 1972) imenujejo »neodvisne spremenljivke« zakonodajnega procesa (prevladujoča politična kultura, zvrst strankarskega sistema, strankarska organizacija, socialno-demografske determinante volilnega telesa in izvoljenih poslancev itd.).

Zaradi celovitosti proučevanja zakonodajnega procesa – oziroma znotraj njega – glasovalnega obnašanja poslancev je torej logično, da posamične raziskave ne morejo celovito razkriti takšnega predmeta proučevanja. Tako tudi tuji avtorji ugotavljajo, da je znanje o njej mogoče oblikovati le kumulativno. To pomeni, da lahko pridejo do ravni posplošenih ugotovitev le z nizanjem monografskih študij. študij, ki se osredotočajo na posamezne vidike zakonodajnega procesa v konkretnih političnih okoljih (policy sistemih)¹⁰ in so skupaj podlaga nadaljnjih metaštudij. Vse to seveda velja tudi za raziskovanje glasovalnega obnašanja poslancev v slovenskem parlamentu ter za primerjave naših raziskovalnih ugotovitev s tistimi, ki so se oblikovale oziroma se oblikujejo v kontekstih modernih makro policy sistemov oziroma parlamentov na nacionalno-državni ravni.

REFERENCE:

- Aberbach, J. D., Derlien, H.-U., Mayntz R., Rockman B. A. (1990), American and German Federal Executives – Technocratic and Political Attitudes, *International Social Science Journal*, Vol. XLII, No. 1
Adonis, A. (1990), *Parliament Today*, Manchester University Press, Manchester and New York

¹⁰ V mislih imamo celoto treh sklopov dejavnikov in sicer:

- politične institucije (polity) in normativna pravila;
- javne politike, ki izhajajo iz tega normativnega in političnega sklopa kot output ter
- celostno družbeno okolje, iz katerega izvirajo družbene zahteve in interesi, prevedeni v politično sfero in na katero se policy outputi nanašajo. (Primerjaj shemo policy sistema v Dye, 1987:6).

- Bachrach, P., Baratz M. S. (1970), *Power and Poverty: Theory and Practice*, New York, Oxford University Press
- Berger, S., ed. (1981), *Organizing Interests in Western Europe: Pluralism, Corporatism and the transformation of Politics*, Cambridge, Cambridge University Press
- Beyme, von C. (1985), *Political Parties in Western Democracies*, Gower Publishing Company Limited, Aldershot, England
- Blondel, J. (1990), *Comparative Government*, Philip Allan, New York-London-Toronto-Sydney-Tokyo-Singapore
- Cerney, P. G. (1990), *The Changing Architecture of Politics: Structure, Agency, and the Future of the State*, SAGE, London-Newbury Park-New Delhi
- Crain, W. M., Leavens D. R., Tollison R. D. (1990), Final Voting in Legislatures, in: Crain W. M., Tollison R. D., eds., *Predicting Politics - Essays in Empirical Public Choice*, The University of Michigan Press
- Crain, W. M., Tollison R. D. (1990), The Executive Branch in an Interest-Group Theory of Government, in: Crain W. M., Tollison R. D., eds., *Predicting Politics - Essays in empirical Public Choice*, The University of Michigan Press
- Dye, T. R. (1966), *Politics, Economics, and the Public*, Rand McNally and Company, Chicago, Illinois
- Dye, T. R. (1987), *Understanding Public Policy*, sixth edition, Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey
- Gamson, W. A. (1980), *Understanding the Careers of Challenging Groups: A Commentary on Goldstone*, *American Journal of Sociology*, Vol. 85, No. 5, March
- Ippolito, D. S., Walker T. G. (1980), *Political Parties, Interest Groups, and Public Policy*, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey
- Kingdon, J. W. (1989), *Congressmen's Voting Decisions*, Third Edition, The University of Michigan Press, USA
- Kranjc, S. (1991), *Stranke in parlament, v: Parlamentarizem - dileme in perspektive, zbornik prispevkov z ankaranskega politološkega srečanja 1991*, Slovensko politološko društvo, Ljubljana
- Lane J.-E. and Ersson S. O. (1987), *Politics and Society in Western Europe*, SAGE, London-Beverly Hills-New Delhi
- Laver, M., Schofield N. (1990), *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*, Oxford University Press, Oxford
- McCrea, F. B. and Markle G. E. (1989), *Minutes to Midnight. Nuclear Weapons Protest in America*, SAGE, Newbury Park-London-New Delhi
- Meny, Y. (1990), *Government and Politics in Western Europe*, Oxford University Press, Oxford
- Offe, C. (1985), *Družbena moč in politična oblast, Delavska enotnost*, Ljubljana
- Olson, D. M. (1976), *The Politics of Legislation: a Congressional Simulation*, Praeger Publishers, New York
- Patterson, S. C., Wahlke J. C. (1990), *Comparative Legislative Behavior: Frontiers of Research*, Wiley-Interscience, J. Wiley and Sons, Inc., New York-London-Sydney-Toronto
- Peterson, S. A. (1990), *Political Behavior: Patterns in Everyday Life*, SAGE, Newbury Park-London-New Delhi
- Policy Actors (1990), *tematska številka International Social Science Journal*, Vol. XLII, No. 1
- Richardson, J. J. (1969), *The Policy-making Process*, Routledge and Keagan Paul - London, Humanities Press - New York
- Rush, M., ed. (1990), *Parliament and Pressure Politics*, Clarendon Press, Oxford
- Tollison, R. D. (1990), *Public Choice and Legislation*, in: Crain W. M., Tollison R. D., eds., *Predicting Politics - Essays in Empirical Public Choice*, The University of Michigan Press
- Wood, D. M. (1978), *Power and Policy in Western European Democracies*, John Wiley and Sons, New York-Santa Barbara-Chichester-Brisbane-Toronto